

értékével tekinthetők egyenlőnek, vagyis átlagosan minden egyes földhözjuttatott a földbirtokán kívül közvetlenül vagy közvetve még kb. 35 mázsa búza értékének megfelelő juttatásban részesült. [...]

A földreform eredményeként mélyrehatóan megváltozott a földbirtok-kategóriák egymáshoz való viszonya, szám szerinti és területi megoszlása. Országos szinten a földosztás előtti állapothoz képest a 0–20 holdig terjedő birtokok száma kivétel nélkül emelkedett, a 20 kat. holdon felüli birtokoké pedig – ugyancsak kivétel nélkül – csökkent. Az összes birtokok száma a háború előttihez viszonyítva több mint 430 ezerrel növekedett. Ebből következően az egyes birtokkategóriák háború előtti és utáni százalékos megoszlása között lényegében csak kisebb eltérés mutatkozik. Ugyanakkor az egyes kategóriák területi részesedésében nem 20, hanem 100 holdig bezárólag következett be általános gyarapodás. Így amíg a földosztás előtt a 100 holdig terjedő birtokok területe az ország összterületének csak alig felét haladta meg, a földosztás eredményeként csaknem elérte a 80%-ot.

A műszaki fejlesztés és a fiatal értelmiség problémái

In: Hegedűs B. András (szerk.): A Petőfi Kör vitái,
V. Budapest, 1994, 1956-os Intézet. (75–147). 76–79.

A Petőfi Kör által szervezett szakmai viták keretében 1956. október 10-én került sor A műszaki fejlesztés és a fiatal értelmiség problémái című programra, mely elsősorban az 1. ötéves terv elhibázott gazdaságpolitikai törekvései nyomán előállt problémák okait, jellegét járta körül. A bevezető referátumot Kiss Árpád a Műszaki Fejlesztési Tanács elnöke tartotta, ő volt a vitavezető is. A 19 hozzászóló részben a technikai és technológiai kérdéseket, részben pedig a szakember-helyzetet, a fiatal műszaki értelmiség és középvezető rétegmunka- és megélhetési lehetőségeit taglalta.

A műszaki fejlesztést az első ötéves terv időszakában több tényező gátolta. Én a tényezőket elemzésük során két csoportra bontanám.

Az egyik csoport: az iparpolitikai tevékenység. Iparpolitikánkat az első ötéves terv időszakában számos területen a voluntarizmus, az objektív adottságok nem kielégítő figyelembevétele jellemezte. Az ipar fejlesztésében a nagy számokra törekedtünk, hogy az általunk kialakított mutatórendszerben minél nagyobb és minél tetszetősebb eredményeket érjünk el. E nagy számokra való törekvés hozta magával, hogy a termelés mennyiségi mutatói mellett az iparfejlesztésében a napi termelési feladatok teljesítésében is háttérbe szorultak a minőségi gyártás követelményei. Ha összehasonlítjuk az ipar műszaki színvonalát a háború előttivel, nagy fejlődést tapasztalhatunk. Létrehoztunk új üzemeket, amelyek a legmodernebb technikát alkalmazzák. A technikai színvonal emelésének fő módszere az első ötéves terv időszakában az új, korszerű

követelményeknek megfelelő nagylétesítmények építése volt. Az ipar műszaki színvonalának emelését mutatja ugyanis Magyarországon a korábban nem létezett gyártási ágak létrehozása. Új iparág a nagyüzemi építő-, bútór- és ruházati iparunk is például. Jelentős mértékben fejlődött közlekedési gépgyártásunk és hajóiparunk.

Ugyanakkor azonban, amikor az új létesítményeket a legmodernebb technikai színvonalon kívántuk megvalósítani, nem törődtünk a meglévő ipari üzemek technikai színvonalának fejlesztésével, a meglévő ipari üzemek rekonstruálásával, pedig ipari termelésünk túlnyomó többséget ma meg nem az új, modern létesítmények adjak, hanem a régi üzemek. Nehéz lenne ma megállapítani, hogy az új, modern nagylétesítmények belépése az egyik oldalról, a régi üzemek rekonstrukciójának elmulasztása a másik oldalról, végső eredményében hogyan hatottak ki az ipar műszaki színvonalára. Kétségtelenül helyes azonban az a felismerés, hogy a meglévő üzemek rekonstrukciójának elhanyagolása súlyos hiba volt és hogy azt a második ötéves terv időszakában helyre kell hoznunk.

A nagy számokra, a kiemelkedő, propagandisztikus szempontból is jelentős nagylétesítményekre való törekvés behatolt természetesen a sajtóba is, a műszakiak körében végzett egyéb propaganda területére is. Ez sem hatott kedvezően az ipar műszaki színvonalára. Mérnökeink, technikusaink Sztálinváros fejlesztéséről nap, mint nap sokat, a nemzetközi műszaki fejlődésről keveset olvashattak. A tervezők, a kutatók munkája e nagylétesítmények megvalósítására volt beállítva. Ez a műszaki propaganda elterelte a figyelmet az egyes műszaki dolgozók közvetlen, saját és sajátos üzemi feladatairól.

A nagylétesítmények, az országos nagy feladatok egyoldalú propagálása ahhoz a kisebbségi érzéshez is vezetett, hogy a más területen dolgozó műszakiak úgy érezték: ezekhez képest az ő napi, helyi munkájuk, munkaterületük akár közeli, akár távoli fejlesztése: jelentéktelen, eltörpülő feladat.

Együtt járt ez ugyanakkor azzal az iparpolitikával is, amelyet Jánossy akadémikus elvtárs a Műszaki Szemlében nemrég romantikának nevezett. Tervezési módszerünk is a nagy számokra való törekvést szolgálta. Nem reális célokat tűztünk ki magunk elé és a nagy számok teljesítésére törekedtünk. Ez magával hozta, hogy a gazdálkodáshoz feltétlenül szükséges tartalékokat belevetettük a termelésbe, a ma termelését gyakran a holnap eszközeivel teljesítettük és így valóban elfogyasztottuk az aranytojást tojó tyúkot. A nagy számok hajszolása közben bevontuk a termelésbe minden tartalék kapacitásunkat, amely nélkül pedig biztonságos és gazdaságos ipari termelés nem folytatható. Ez a körülmény, valamint különösen az ötéves terv kezdeti időszakában a felületes profilozás magával hozta, hogy egy-egy termék termelése egyetlen, vagy egy-két feladattal túlterhelt üzem monopóliuma lett. Ugyanebben az időben az igények túlsúlyban voltak a fedezettel szemben. Mi mást eredményezhetett ez, mint hogy a feladatok teljesítésének mérésében úgyszólván figyelmen kívül hagytuk a termék tényleges használati értéket, csak természetes egységekben és forintértékben mértünk. Az, hogy üzemeinktől a minőségi követelményekre való tekintet nélkül mindent átvettek, egyben arra is vezetett, hogy a napi feladatokkal amúgy is túlterhelt üzemi vezetők nem törődtek gyártmányuk fejlesztésével, a technológia korszerűsítésével, általában a műszaki színvonal emelésével.

A tartalékoknak a termelésbe való bevetése a nyersanyagtartalékaink teljes felhasználását eredményezte. Azt, hogy ez ma mar hogyan veszélyezteti a termelés folyamatoságát, Önök előtt nem kell bizonyítani. A törzskészletek felélése, a nemzeti jövedelemnek ilyen módon nem megalapozott növelése azzal is járt, hogy a műszakiak hosszú ideje nem a technológiák fejlesztésével, hanem mindennapi operatív anyagi gondokkal küszködve, mindig az anyaghelyzetnek megfelelően, csupán a gyártási technológia fenntartásával foglalkoznak. Az extenzív iparpolitikának tartalékainkat felelő tendenciája következtében végül állóalapjaink egy része a termelésbe vándorolt át. Nem biztosítottuk ugyanis az elhasználásnak megfelelő felújítást.

Gátolja a technika megfelelő fejlődését az is, hogy iparvállalataink vezetőinek egy része a megszokotthoz való ragaszkodás, az önelégültség, az újtól való idegenkedés miatt, nem foglalkozott kellőképpen az új technika bevezetésével. Igaz, hogy iparvállalataink es üzemeink vezetői nem minden esetben rendelkeznek a technika megértéséhez es alkalmazásához a megfelelő alapképzettséggel, és nem mindig képezték magukat tovább ebben az irányban.

A műszaki színvonal emelésének további akadályá volt az elmúlt években iparvezetésünk sok bürokratikus vonást tartalmazó mechanizmusa; a dolgozók anyagi érdekeltsége nem egy irányt mutatott a műszaki fejlesztés irányával, hanem gyakran szemben állt azzal. A Központi Vezetőség es a Minisztertanács ezeket az akadályokat el akarja hárítani, és én ebben Önöktől nagy segítséget várok.

A jelenlegi gazdasági es természetszerűleg műszaki es tudományos munkánkat a jövőben két törvényszerűséghez kell viszonyítanunk, hogy ezzel ezt a tevékenységet megjavíthassuk. Az egyik: az értéktörvény hatásának fokozottabb vizsgálata es figyelembevétel. A másik: szakmailag megfelelő színvonalú ipari vezető gárda kialakítása. Néhány műszakinak es közgazdászunknak feladatává kell tennünk a műszaki fejlesztés es a gazdasági mechanizmus közötti összefüggés alapos vizsgálatát. Ebből a szempontból minden szomszédos ország ipari szerkezetet kívánatos elemezni, meg kell vizsgálni, hogyan lehet biztosítanunk a műszaki fejlesztés bizonyos fokú automatizmusát.

Összefoglalva: iparpolitikánk – nagy eredmények elérése mellett, új, korszerű nagylétesítmények létrehozása, új gyártási ágak meghonosítása, tehát mindezen komoly pozitívumok mellett, a műszaki fejlesztés objektív előfeltételeit nagymertekben csökkentette. Ma mar időnk legnagyobb részében a műszaki fejlesztés kérdése helyett a termelés folyamatoságát biztosító mindennapi feladatokkal foglalkozunk.

A műszaki fejlesztés kérdésének nem kielégítő alakulása összefügg az ipar szervezetében kialakult helyzettel. A tartalékoknak előbb említett módon a termelésbe való bevetése nagymertekben erősítette es a centralizmus legszélsőséesebb híveinek álláspontjához képest is fokozta az iparvezetés centralizmusát. Kevés anyagot es kapacitást sok igénylőnek tudniillik csak centrálisan lehet elosztani, es minthogy nálunk az egyes tárcák közötti profil megosztása igen kiterjedt volt – es sajnos meg ma is az –, nem ritka eset, hogy ezt a sorolási feladatot a népgazdaság központi szerveinek, nemegyszer a Minisztertanácsnak kell elvegeznie. Ez azt jelenti, hogy az esetek igen

nagy számában ma két-három szinttel magasabban döntenek egy-egy kérdésről, mint ahogyan az összes tényezőket áttekinteni és ténylegesen kézben tartani egyáltalában szükséges és lehetséges. Ez viszont arra a következményre vezetett, hogy megszaporodtak a formális döntések.

A túlhajtott centralizmus azután nemcsak az anyagi eszközök elosztásán mutatkozott meg, hanem a műszaki fejlesztés majdnem minden kérdésében is. Emiatt azután akar egy-egy technológiai módszer, akar egy-egy találmány, vagy a műszaki fejlesztés más kérdése csak akkor kapott polgárjogot nálunk, ha azt a legfelsőbb szinten jóváhagyták.

Mindehhez hozzájárult az is, hogy az egyszemélyi vezetés kérdését a műszaki fejlesztés terén is egyoldalúan alkalmaztuk. Feltétlenül es határozottan le kell rögzítenem, hogy helyesnek tartom az egyszemélyi vezetés alkalmazását valamely határozat végrehajtása területén. Helytelen azonban ezt a módszert alkalmazni a határozat meghozatala előtt annak előkészítésében. A határozathozatal előtt meg kell hallgatni nemcsak egy vagy két hozzáértő vezetőt, hanem a szakértők széles rétegét is.

RÁKOSI MÁTYÁS

A Magyar Dolgozók Pártjával erős virágzó Magyarorszáért

(Beszámoló és zárszó a Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt egyesülési kongresszusán, 1948. június 13–14-én.)

In: Rákosi Mátyás: Válogatott beszédek és cikkek. Budapest, 1955, Szikra. 292–330.

Rákosi Mátyás (Ada, 1892. március 9. – Nyizsnyij Novgorod, 1971. február 5.) 1904-ig Rosenfeld Mátyás, politikus. 1912-ben végezte el a budapesti Keleti kereskedelmi Akadémiát. 1912 és 1914 között Hamburgban, majd Londonban dolgozott kereskedelmi cégeknél. 1910-től tagja volt a szociáldemokrata pártnak (MSZDP). 1914-ben önkéntes katonai szolgálatra jelentkezett. 1915-ben hadapródként orosz fogságba esett. 1918 májusában egy tiszti hadifogolycsere keretében hazatért. 1918 novemberében belépett az újonnan alakult kommunista pártba (KMP), ahol vidéki tétkárnak választották. A Tanácsköztársaság idején kereskedelemügyi, majd szociális termelési népbiztos, a Kormányzótanács központi Ellenőrzőbizottságának és a legfelsőbb Népgazdasági Tanácsnak a tagja és a Vörös Gárda parancsnoka volt. A Tanácsköztársaság bukása után Ausztriába, majd ottani kitiltása nyomán Csehszlovákiába, Németországba, majd a Szovjetunióba utazott. 1921-től a Komintern Végrehajtó Bizottságának titkárává választották. 1924-ben a kommunista párt újjászervezésére visszatért Magyarországra. 1925-ben ezért letartóztatták és 8,5 évre ítélték. Büntetése lejárta előtt ismét perbe fogták és életfogytiglanra ítélték. 1940-ben titkos nemzetközi megegyezés keretében szabadon engedték, hogy a Szovjetunióba távozzon. A háború alatt a moszkvai magyar